

GENN! (1)

M'hemmx għalfejn ingħid ismi. L-ismijiet jixxiebhū kollha u kieku qabel nitkellem kelli ngħid ismi, jien żgur li sa kemm nerġa' niftaħi haqqi, kullhadd ikun laħaq mar u hallieni waħdi. Id-dinja hekk hi: tfittex il-qoxra u ma tħarisx lejn il-qalba, trid il-ghata sabiħa u ma tarax x'hemm ingħotti. Kieku wara ismi kelli xi erba' ittri, kieku f'żogh-riti missieri kellu l-flus biex iwaddabni f'Università u jwaħ-halli dawk l-ittri wara ismi, kieku, tibzâx! kullhadd jieqaf jismagħni. Ma jgħoddx li biex ha' dawn l-ittri dan il-bniedem għadda żoghżitu jiekol il-kotba bla mistrieħ biex iwaħhal bil-bzieg kull ma qara f'moħħu, ma jgħoddx li fl-eżami ikkopja kemm felah u li l-ghada ta' l-eżami nesa kollox, ma igħoddx; dak li jgħodd huwa biss li hu għadda minn l-eżami, li hu rnexxielu juri lill-eżaminaturi tiegħu li hu jaf dak li ma jafx, li hu fehem dak li ma fehemx. U dan huwa biż-żejjed! u l-ittri li kont tant xtaqt, donnhom miġbuda minn kalamita, tarahom jeħlu wara ismek! Nagħmel tajjeb li sittin fil-mija mill-imsejjha *graduati* għadhom l-anqas jafu huma stess għaliex iġibu dawk l-ittri warajhom, għaliex bnedmin oħra, ta' intelligenza aqwa minn tagħhom, ma jgibu xejn wara isimhom. Dan jien qatt ma stajt nifhmu! Għaliex jien li naf naħseb, li naf nara t-tajjeb u l-ħażin, li naf ingħarbel kull ma nisma', ma ngib xejn wara ismi u int, int li għadek l-anqas tidher f'wiċċ id-dinja u li għadek b'ħalib ommok fi snienek, iġġib? Għaliex ħafna oħra, li ma jiswew xejn aktar minnek, iġibu? Dan li rrid naf, dan huwa l-problema ta' ħajti. Ma tafx li kull bniedem il jiġi fid-dinja għandu problema x'iholl? Ma tafx? Il-problema... Eh! taf?... Mela m'hemmx għalfejn ingħidlek... Il-problema tiegħi, li nibet f'moħħi malli nibet il-ħsieb, huwa dan: għaliex jien li naf naħseb ma ngib xejn wara ismi u ħaddieħor li ma jiswiex daqs nofsi, iġib?

S'issa għadni ma stajtx nirsolvi dan il-problema kbir li mlieli ħajti. Bil-ħsieb inħoss moħħi juġagħni u jħabbat bil-qawwi, inħoss qalbi trid tinqasam, inħoss demmi jithabat go fija donnu q'ed ibaqbaq bil-għali, għaliex? għaliex?!... għaliex jien ma ngib xejn u ħaddieħor iġib? għaliex x'hin ingħid ismi ħadd ma jaqla' l-kappell u meta jdoqqu l-*God save the King* kullhadd jikxef rasu, għaliex? għaliex meta igħaddi l-Isqof kullhadd isellimlu u lili ħadd ma jati kas tiegħi? Dan li rrid naf minn għandek. Dan huwa li staq-

(1) F'waħda mill-visti li għamilt lil Ta' Frankuni, rajt bil-qieghda fuq bank raġel ta' xi hamsin sena jitkellem waħdu. Xhin ersaqt fuku u saqsejtu x'jismu, hu qalli....

sejt fil-pjazez, dan huwa li staqsejt kull fejn mort u kull fejn kien hemm min jismaghni. U taf x-inhi t-twegiba li tawni? It-twegiba kienet li sibt ruhi hawn gew, indukrat bhal halliel. X'ghamilt jien biex dahhluni hawn gew? Xejn, hlief staqsejt dak li ma kontx naf, dak li jien ma stajtx nirsolvi. Kont nismagħhom iġhidu li l-mistoqsija hi oħt il-ġherf u għax staqsejt biex insir għaref, sibt ruhi hawn gew... Ma ġara xejn! Jien m'jinix bhal hafna minn shabi li jixtiequ joħorġu l-barra, lê, jien hawn gew qiegħed tajjeb, hawn gew qiegħed għal qalbi, għax għandi iżjed żmien biex nirsolvi il-problema tiegħi. Barra kont irrid indum nithabat nofs ta' nhar biex naqla' loqma ħobż u nsib xi rokna fejn immid rasi, u bil-għaja bil-kemm kont niflaħ naħseb; hawn gew xejn! hawn gew iċċempel qampiena u mmur niekol, iċċempel oħra u mmur norqod, nistħajjilni xi Papa! u għandi żmien naħseb kemm irrid, kemm joġġobni. Dak li jdejjaqni biss huwa mita jsejħuli f'kamarthom il-professuri, dawk li jġibu l-ittri wara isimhom, u jpoġġuni fin-nofs u joqoġġdu jistaq-suni għandu jkun iridu jisirguli l-problema u jirsolvuh huma minn floki biex joħduli il-ġieħ li jkun haqqni.

Dal-ġħodu sejħuli. Dhalt f'kamra miżbugħa bajda. Fin-nofs mejda miksija b'biċċa pannu ħadra; naħa waħda tliet professuri, li jġibu l-ittri warajhom, bil-qiegħda; in-naħa l-oħra sigġu vojt: għaliya. Għamluli sinjal b'rashom u jien poġġejt bil-qiegħda. U bdew jitkellmu bejniethom u jħarsu fiss lejn wiċċi.

—Dana— qal l-ixjeħ fosthom, l-iżjed li jġib ittri wara ismu—Dana, jekk ma niżbaljax; huwa dak li għidtilkom, dak li huwa marid bil-megalomania incipiente... Kas interessanti hafna...

Jien ma bqajtx nismagħhom jitkellmu iżjed u bdejt naħseb waħdi, billi jien għandi moħħi bhal kaxxa tad-daqq li malli jisma' xi kelma li toġġbu jibda jhewden u jhewden u jhewden fuqha. Me-ga-lo-ma-ni-ja in-ci-pi-en-ti! Jien marid bil-megalomanija incipienti? Xi tkun din il-marda? xi problema aqwa milli għandi? Izda minn flok ma għalejt, fraħt għax biex ikollok marda b'isem hekk twil trid bil-fors tkun xi haġa kbira għax kieku, min hu dak il-ħmar li se' joqoġġod ifittex dan l-isem kollu għal wieħed li ma jiswa xejn...

Izda l-anqas ma ħallewni naħseb bi kwieti, bdew idej-quni bil-mistoqsijiet tagħhom.

—X'differenza issib bejneq u bejn ir-Re?

—Bejni u bejn ir-Re? Sabiħa din, xejn! Hu għandu par

għajnejn u jien għandi par oħra, hu għandu imnieħer biex ixomm, ħalq biex iduq, par idejn biex imiss u jien għandi ukoll u għal bżonn aħjar minn tiegħu... anzi... anzi... jien għandi il me-ga-lo-ma-ni-ja in-ci-pi-en-ti... u hu m'għandux...

—Fejn taf x'għandu?

—Iss, mela ma nafx! kieku qiegħed ħdejja.

—*È un soggetto molto interessante!*

—*Si... Si... Il suo modo di ragionare è caratteristico dei megalomani... Chè le pare?*

—*È un caso tipico!... chiamiamo gli studenti...*

Wara li ma nafx b'liema lsien ieħor tkellmu bejniethom, wieħed minnhom ċempel qampiena u lis-seftur li ġie għaċ-ċempila qallu biex idahħal l-istudenti. Għaddew ftit minuti u smajna ġej ħafna għajjat, daħk u taħbit ta' mixi. Xhin waslu ħdejn il-bieb, siktu u daħlu. Kienu ħdax, bi blusa bajda: ħdax li, hekk għidt bejni u bejn ruhi, għad iġibu l-ittri wara isimhom.

—*Ora silenzio... e osservate...*

—Mela konna ngħidu li bejnek u bejn ir-Re m'hemmx differenza. Hux hekk?!... Tajjeb. Mela kemm hu anqas minnek il-Gvernatur li jrid jobdi l-ordnijiet tar-Re?!...

—Ċert!... Jekk il-Gvernatur ma jobdix l-ordnijiet tar-Re jitkeċċa u jmut bil-ġuħ; jekk jien ma nobdix l-ordnijiet tagħkom, il-lejla ċempel il-qampiena u niekol xorta... Mhux hekk biss...

—Għid... għid...

—Mhux hekk biss... jiena aqwa minnkom ukoll li gġibu tant ittri wara isimkom... għax jekk intom ma tobdux lill-Gvern, il-Gvern ikeċċikhom il-barra u tmutu bil-ġuħ...

L-istudenti infexxew f'daħka. Kullhadd jieħu piaċir jara minn hu aqwa minnu mwaqqa' għaċ-ċajt. Izda kliemi, ma nafx għaliex, għalkemm għoġob lil l-istudenti, ma għo-gobx lill professuri...

—*Silence, please!...* Hallikom mid-daħk u tgħallmu xi ħaġa... Dan li hawn quddiemna huwa marid bil-megalomaniya incipienti... jekk tafu ftit grieg u latin mill-ewwel tifhmu xi tisser... Megalomaniya hija magħmula miż-żewġ kelmiet griegi... Int li q'ed tidħak, x'inhuma? Il-ġimgħa l-oħra għidtomlok!...

Kullhadd dar iħares lejn l-istudent mistoqsi; dan, bla ma ikkonfonda, bi tbissima f'ħalqu, għemeż lil sħabu u qal b'leħen ta' xi wieħed li għamel xi ħaġa kbira:—

—Insejt, Profs!

—Tidħak ma tinsie, hux?

—Żgur !

—Taf fiż-Żoologija x'isejhulek ?

—Hmar !—u daħak.

L-istudenti l-oħra u l-professuri daħku ; jien biss ma dħakx. Għax rajt kemm id-dinja hi maqluba. Għax jien ma nsib l-ebda differenza bejni u bejn ir-Re, qalu li jien marid b'moħħi, qalu li jien marid bil-kburiya, bil-megalomanija, u ġibuni hawn ġew; għax dan l-istudent ma jsib ebda differenza bejnu u bejn hmar u minn fuq jiftaħar, kullhadd daħaklu u hadd ma qal li hu marid biċ-ċkunija u q'ed ifittex fid-dizzjonarju Grieg biex jati isem lill-marda tiegħu... Għal marda tiegħi biss qagħdu jqallbu id-dizzjonarji Griegi u latini...

—Mela l-kelma megalonija ġejja miż-żewġ kelmiet griegi: *Megalos* li tfisser kobor u *mania* li tfisser wieħed iffittet; u incipiente mil-kelma latina *incipiens*: bidu. Dan (u wriehom lili) huwa fil-bidu tal-marda tal-kburiya... Għal dawn l-ismi-jiet dejjem infittxu xi kliem miż-żewġ ilsna mejta, grieg u latin...

Wara baġħtuni il-barra u bqajt ġej hawn hekk naħseb u nfittex li nfisser il-għaliex l-isem tal-marda tiegħi hađuh minn żewġ ilsna mejta. U wara ffit qtajt il-għaliex: biex l-istudenti ikollhom x'jistudjaw!... Kelli bżonn li nħoll hekk malajr il-problema ta' ħajti! U tibzâx, ma ndumx ma nirsolvih!

Wieħed qassis qalli li biex inkun nista' nirsolvi l-problema tiegħi rrid nistudja l-Filosofija, nistudja kif wieħed għandu jirraġuna biex mix-xejn jasal f'xi haġa. Jien għal l-ewwel ħarist lejħ mistagħġeb. Kif, nistudja l-Filosofija? Jekk jien kelli ħabib li kien iġħid li l-Filosofija hi telf ta' żmien, tħambiq ta' nies li qatt ma jaqblu bejniethom, ta' nies li jaħsbu li huma biss qegħdin fis-sewwa? Jekk jien qatt ma messejt ktieb ta' dawħ li jġibu l-ittri wara isimhom u l-anqas naf biss jekk il-kelma *filosofija* hiex ġejja mill-grieg jew mil-latin? Għal dawn il-mistogsijiet il-qassis weġibni li iġibli karta miktuba bil-malti biex jurini kif wieħed għandu jirraġuna. U hekk għamel. Il-għada ġie, tani karta u telaq. Jien ftaħta u bdejt naqra.

“ Biex tirsolvi kull problema ta' ħajtek trid tirraġuna. “ Biex tirraġuna, trid tkun taf kif. Biex tkun taf kif, trid “ tkun taf li kull raġunament hu magħmul minn ffit sentenzi: “ il-kbira (*maggiore*), iż-żgħira (*minore*) u l-eġħluq (*conclusione*). “ Eżempju: Il-Maltin sbieħ (*maggiore*); int Malti (*minore*); “ allura int sabiħ!—Iżjed tard niġi infissirlek kollox.”

U issa sirt filosofu ! Jien li ma ngibx ittri wara ismi, sirt filosofu ! U bdejt nirraguna fuq kollox, fuq kull ma jigi quddiemi, bla biża' ta' hadd. Għax jien filosofu ! Hemm araha ! Qieghedx taraha lil dik ix-xbejba ssaqqi lil dawk il-qsari ? Il-bieraħ fil-għaxija minn wara sigra smajtha tkellem lil wiehed mis-servienti. Qaltlu :- "Tini qalbek, qalbek kollha, ma nistâx ingħix minnġhajrha !" U hu : "Iva, iva, kollha !" U deherli li q'ed narah jiftaħ sidru, idahħal idejh, joħroġ qalbu kollha dmiġa u jtihielha. "Ha, qallha, ha qalbi, la int ma tistâx tgħix minnġhajrha ħudha, tibzâx, jien ngħaddi minnġhajrha... fil-qabar !" U dik ix-xbejba li kienet talbitu qalbu bi ħrara hekk kbira li riditha kollha għax ma setgħetx tgħix minn ġhajrha, malli ratha, xeħtet għajta, għajta ta' biża' u qżież u telqet tigri kemm tiflaħ; u l-imsejkna qalb wakgħet fit-trab u tħammġet. Anki dal-ġħodu. Dal-ġħodu rajt żewġ tobba jieħdu b'id xulxin; ftit il-bogħod minnhom kien hemm servient. "Nifrahlek ħafna", — qal wiehed minnhom—"ma setgħux jagħzlu wiehed aħjar minnek għal assistent." L-ieħor iżżihħajr u telaq. Xhin tbiegħed, it-tabib li feraħlu dar fuq is-servient u qallu :- "Fid-dinja kollox bil-qaddisin ! Dan li kellimt issa ma jagħrafx tifel minn tifla ! İzda kellu min jaqbeż għalih u laħaq. Paċenzja ; " U ftit ilu, qabel ma ġejt int, wiehed servient kien ikellem lid-Direttur : "Sinjur, sħabi se' jitolbu ż-żjieda, iridu jagħmlu *strike*, oqgħodilhom attent. Ha'mmur għax jarawni... Fil-kas li jinqala' xi ħaġa, ikkmandani Sinjur... Saħħa !" Din hija d-dinja ! Ipokrisija biss u xejn aktar ! Ipokrita jien, ipokrita int, ipokrita kullhadd ! Viva l-ipokrisija. Jekk bniedem jigi jistaqsik x'jidhirlek minnu u wara li idum jitolbok erba' sigħat biex tgħidlu l-verità u ma tgħidlux li hu twajjeb, ħanin u minn kollox, tarah idur għalik; jekk l-ikraħ mara ssaqsik hijiex sabiħa u int biex ma tiksirhiex tgħidilha li mhux ħażin, taraha tagħmel għalik u tgħajrek minn kollox; jekk xi kittieb jigi jdejqek għal xi siegħa jaqralek kullma fettillu jħarbex fuq karta u int ma tgħidlux li tħoss qalbek tferfer bl-emozzjoni għal li ġralek iġhidlek għajjur u ġidra. Kullhadd irid jisma' li hu ħanin, sabiħ, għaref; kullhadd mita jitolbok tgħidlu l-verità ikun iġhidlek: igdeb ! Fil-ħajja, biex tilħaq, igdeb, igdeb. Lill-ħażin għidlu twajjeb; lil l-ikrah sabiħ, lill-ħmar għaref; lill-qasir għidlu twil, lil l-oħxon għidlu irqiq, lil min għandu imnieħru mfattar għidlu imnieħru mislut ! Aġħmel hekk u timxi ! Aġħmel hekk u kullhadd iġhidlek kbir u għaref ! İzda jien ma nagħmilx hekk ! Jien nitmellaħ mill-bnedmin tad-dinja kollha, jien inħossni wisq oghla minnhom. Il-problema kbir ta' ħajti li jien wasalt biex nirsolvi għallimni x'inhuma l-bnedmin, x'in-

huma l-ittri li jgibu warajhom. Taf x'inhuma? Xejn iżjed ħlief daħk fil-wieċ, ħlief ipokrisija. Għax min huwa kbir tassew m'għandux bżonn ta' ittri wara ismu, min huwa għaref ma jfittex li jogħġob lil ħaddieħor.

Għaliex jien li naf naħseb ma ngibx ittri wara ismi u ħaddieħor li ma jiswiex daqs nofsi, iġib? Dan huwa l-problema! Tajjeb jew ħażin jien nasal biex nirsolvih! Dawk li jgibu l-ittri wara isimhom huma qatta ipokriti li jfittxu li jidhku bil-bnedmin tad-dinja, li jfittxu li jikkuntentaw il-bluha tagħhom. Huma jafu li d-dinja mita taralek salt ittri wara ismek tgħid li int kbir, tgħid li int għaref avolja tkun l-akbar ħmar jew l-akbar ġidra tal-ħolqien kollu; huma jafu b'dan kollu u għax m'għandhomx il-ħila jmorru kontra d-dinja tħabtu kemm felħu biex iwahħlu dawk l-ittri wrajhom. U jien, jien li m'hinix ipokrita, jien li għandi il-ħila ngħid dak li naħseb u nħoss, m'għandi xejn! Xejn! Dan huwa l-problema tiegħi li għalih jien qiegħed hawn ġew!... X'inhu!... Kif irsolvejtu?!... Ha, ha, ħaj!... Għax jien filosofu! Għax sirt filosofu!... Ara ftit, isma' x'kien qalli dak il-qassis li semmejtlek: "biex tkun taf kif tirraġuna, trid tkun taf li kull raġunament hu maġmūl minn tliet sentenzi: il-kbira, iż-żgħira u l-egħluq."... Issa ara ftit il-filosofija li tgħallimt kif għenitni nirsolvi l-problema. Is-sentenza l-kbira tiegħi hija din: Iż-żejjed fid-dinja huwa ipokrisija, għax iservi biex jidhāk bil-bnedmin u jagħmihom. Is-sentenza ż-żgħira hi: L-ittri wara l-isem ta' dak li jkun huma żejda. Allura... isma' l-konklusjoni... allura dawk li jgibu l-ittri wara isimhom huma qatta ipokriti!... Ha! ha! ħaj!... Dan kien il-problema tiegħi!... Evviva! evviva!... Qtajt il-problema tiegħi!... Ha! ha, ħaj!... Il-problema...

Żewġ servienti ġew jiġru, qabduh u daħħluh ġewwa.

Gužè Bonnici.

TAGħRIF

— Inħallu għal darb'oħra il-bqija tat-*Tqassir għall-Kitba Maltija* ta' ALF. NICHOLAS.

— Nifirhu bil-qalb lil żewġ membri tal-Kumitat tal-Għaqda tagħna li, da l-aħħar ħadu l-lawrja: is-sur Gužè Galea il-lawrja ta' Duttur fil-Mediċina u s-sur Rosario Briffa il-lawrja ta' Baċellier fix-Xjenza. Din il-lawrja ta' l-aħħar ħadha wkoll, fl-istess ħin il-kittieb tagħna Guže Bonnici. Nifirħulhom il-koll.